

Zámerom výzvy je spustiť proces sebareflexie, naštartovať vyjadrenie bytostného jadra jednotlivca, vo vzdelávacom procese mierená hlavne študentom výtvarnej edukácie, ktorí majú možnosť participovať na téme.

Formulácia výzvy šartuje schopnosť analyzovať a transformovať svoj zámer, hľadať v prvom rade v sebe, odkryť nánosy a dostať sa k podstate vlastného vnútra, bytia.

Analýza názvu nás privádza k základu slova divoký, z čoho sa odvíjajú ekvivalenty ako divý, primitívny, krikľavý, výstredný... ten, ktorý rastie, žije voľne v prírode, nespútaný, ktorý je daný prírodou (planý, nekultúrny, samorastlý, plachý, neskrutený, necivilizovaný, nedotknutý, panenský, živelný, bujný, nespútaný, besný, zdivený, prudký, zúrivý, šialený...)

Tému vnímam ako jednu z možných ciest zorientovania sa v období krízy spoločnosti. Zodpovednosť poslania role učiteľa prináša otázky: Kde je moje miesto? Návrat k sebe, zorientovať sa v sebe a jasne si stanoviť, kto som. Keď viem kto som, poznám svoje **status quo**, viem k čomu smerujem **quo vadis**.

Práca s témou otvára zároveň otázky vlastnej identity, ktorá sa historicky viaže k téme autoportrétu. V roku 2006 sa na pôde SNG prezentovala výstava Zory Rusinovej, pod názvom Autopoesis. V koncepcii katalógu nachádzame kategorizáciu témy do logických celkov podľa ideového a formálneho zamerania diel.

Premeny autoportrétu. Osudová blízkosť a konečnosť tela. Byť krásnou. Ja je niekto iný. Súkromné-verejné. Signatúra ako forma diskurzu o vlastnom ja. Autobiografická narácia. (Rusinová, 2006, s. 7)

Prečo vlastne autopoesis? Čo vyjadruje samotné slovo? Termín vzniká odvodeninou z latinského významu auto-seba a poesis-poetizácia. Nachádzame tu súvislosť, respektíve blízkosť s pojmom autopoiesis z grec. *autos*-sám a *poiein*-robiť, tvoriť.

Ovodenina pojmu vysvetľuje povahu systémov v biológii, ktoré sa nedajú zdôvodniť z vonkajších príčin, ale vznikajú a udržujú sa vďaka vlastnej štruktúre. Vznik pojmu sa viaže na hľadanie odpovede na otázku profesora molekulárnej biológie Maturana: Čo znamená “vznik života?”, čím sa líši neživé od živého?

V našom prípade sa seba-poetizácia zaoberá *témou osobnosti umelca, problémom sebareflexie, seba-prezentácie, seba-konštrukcie, seba mýtizácie ako aj seba-popierania a seba-deštrukcie.* (Rusinová, 2006, s. 9)

Ako uchopiť a aplikovať tému v pedagogickom procese prípravy na rolu učiteľa výtvarnej výchovy? Núka sa overená stratégia výtvarnej interpretácie, ktorá *zahŕňa širokú škálu postupov od alúzie, citácie, invokácie, kamufláže, komentára, persifláže, premalby až po recykláciu a reinterpretáciu, ktoré sú založené na reflexii umenia umením.*” (Geržová, 1999, s. 291)

Ako ukážku tvorivého prístupu prostredníctvom výtvarnej interpretácie a zároveň k téme autoportrétu by som predstavila diplomové práce trojice absolventiek KVV PdF UK Bratislava z roku 2014.

Poetická reflexia Kataríny Vigľašovej predstavila citáciu diela od bulharského výtvarníka Christa “Zabalené stromy” (Wrapped trees, 1998), ktoré realizovala formou Land artu a časozbernej fotografie. K dynamike obrazu využila proces tvorby a rozkladu diela, vo výsledku zaznamenané do časozberného videa.

Obr. 2: Spln, 2014, fotografia 4: 11 sec.

Obr. 3: Rozhnevaná príroda, 2014, fotografia 4: 30 sec.

Práca Martiny Chudej koncentrovane v sebe nesie odkazy na výtvarné stratégie tvorby ženských autoriek. Jej vlastná téma autoportrétu, ktorý pojednáva v symbolicko-metaforickej rovine, poukazuje na rodové stereotypy vnímania ženského a mužského tela.

Obr. 4: Autoportrét, 2014, jutové vrece, výšivka, slama, sadra, drôt

Motív tela nachádzame aj u Lenky Nenčevovej v práci nazvanej „*Dialóg medzi človekom a prírodou*“, ktorý je zhmotnený v priestorovej inštalácii zahŕňajúcej geometrické šifrovanie prostredníctvom živlov prepojené cez komunikačný kanál ľudského tela - odliatok vlastnej chrbtice.

Obr. 5: Medzi nami, 2014, polyesterová živica, prírodniny, sadra, drevo, sklo, voda

Spätne môžeme konštatovať, že ich záverečné práce sú v podvedomej rovine nasiaknuté témou divokosti prostredníctvom analýzy vlastného vnútra, nespútaného ja, ako aj v rovine symbolickej, sprostredkované cez krásu a zároveň ničivú silu prírodných dejov.

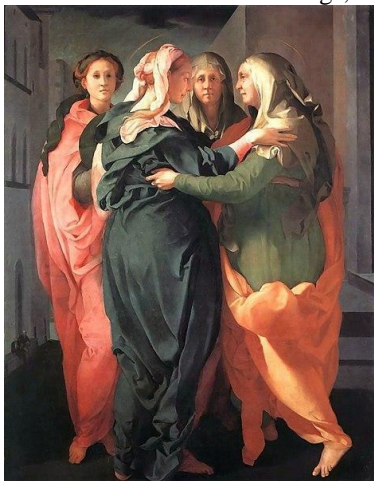
Téma tela v najširších možných súvislostiach rezonuje aj na 46. ročníku prehliadky Benátskeho bienále 1995 v koncepcii franc. historika umenia Jean Clair, zastrešená spoločným názvom: Identita a Alterita, krátka história tela (v podtitule Totožnosť a inakosť). Za všetkých spomeniem prácu Pohrebné tajomstvá (Buried secrets, 1995) od amerického autora Billa Viola. Titul je inšpirovaný veršom perzského mystika Džaláleddína Rumiho z 13. storočia: „*Keď sú semená pochované v temnej zemi, ich vnútorné tajomstvá sa stanú kvitnúcou záhradou.*”

Komplexná inštalácia v rámci amerického národného pavilónu pozostávala s viacerých videoprojekcií, kde si návštevník uvedomoval rovnocenne intenzitu obrazu aj zvuku. Z predstavených videoinštalácií vyberám odkaz tematizujúci práve výtvarnú interpretáciu. Vyvrcholením celej inštalácie bolo dielo: Pozdrav (The Greeting, 1995), kde premietacie plátno bolo umiestnené v ráme na stene, pripomínajúce scénu z talianskeho obrazu Navštívenie (1528-29) od manieristického maliara Pontorma. Banálna scéna stretnutia dvoch žien za prítomnosti tretej predstavuje ten krátky okamih bez slov, čistej radosti z prítomného okamihu. Celá sekvencia v pôvodnej dĺžke 50

s. trvala v spomalenom zábere 12 min. Autor nás necháva vychutnať si každé gesto, každý pohyb tváre, tela, šiat... vychutnať silu citu zúčastnených osôb. Slovanami Jany Tichej (1995)...*radostné zviditeľnenie cesty k základu nášho bytia, k jadru, kde telo a myseľ sú jedno...*

Obr. 6: B. Viola: The Greetings, 1995

Obr. 7: J. Pontormo: Visitatione, 1528-29

Vo vzťahu k divokosti, k téme, ktorá kladie dôraz na siahnutie k prapôvodným zdrojom ľudskej tvorivosti, k ponoru do vlastného vnútra, opätovne si kladiem otázku: Je téma divokosti aktuálnou výzvou skúmania vlastného bytia?

Ako možnú odpoveď naznačujem vo výtvarnom projekte „Wilderness“, realizovanom v roku 2010, kde téma presakuje cez pôsobenie matérie živlu. Myšlienka vznikla ešte počas doktorandského štúdia, kde som si chcela overiť, nakoľko je téma živlov (spoločný menovateľ mojej práce) a s tým spojená divokosť aktuálnou témou v kruhu generácie výtvarníkov aktívne pôsobiacich na výtvarnej scéne. Zámerom môjho projektu bolo poslať túto výzvu ďalej aj prostredníctvom už spolupracujúcich autorov, čím by sa rozširoval okruh vystavujúcich autorov ako koreňová sústava stromu. (http://www.banskastanica.sk/d/archive/wilderness_30.11.2010).

Výstavný projekt bol formulovaný ako výzva, distribuovaná medzi kolegov výtvarníkov a im blízke duše. V tomto duchu by som rada pokračovala zvlášť v pedagogickom procese a podobnou formou rozšírila pole realizácií aj medzi študentov. Tu nachádzam najpriamejšie uplatnenie témy cez už vyššie spomínanú stratégiu výtvarnej interpretácie. Projekt Wilderness vnímam ako štartér, možnú cestu uchopenia témy prostredníctvom prapôvodných elementov.

Korene výzvy môžeme hľadať v túžbe „vrátiť do každodenného života vášeň“ (Bourriaud, 2004, s. 28). Výstavný projekt, prezentovaný na pôde rezidenčného kultúrneho centra Banská stanica, predstavil sériu fotografií, video-inštalácií a sochárskych objektov. Jednotliví autori vo svojej tvorbe skúmali, čo všetko je wildness? divokosť, nespútanosť, dravosť, bláznivosť, odvaha, odviazanosť, vášeň, radosť,divokosť živlu na hranici medzi užitočnosťou, krásou lahodiacou oku, uchu, cíteniu až po jeho katastrofické, ničivé besnenie. Prostredníctvom vlastného prežívania intenzity pôsobenia toho ktorého živlu, sprostredkúvali svoje výpovede. Každý autor sa vysporiadal s témou zo svojho najvnútornejšieho precítania, ktoré nehľadá logické dôvody demonštrácie. Je ukazovateľom a potvrdením našej individuality, ktorá neustále apeluje na potrebu pochopenia a tolerance! Jednotlivé práce našli svoje miesto v celkoch, analogickej línii živlovej estetiky.

Živel **vzduchu** sa objavuje v tvorbe nórskej sochárky MARTINE LINGE (1959), ktorá žije a tvorí v Oslo. Reagovala na výzvu výtvarnou interpretáciou poetickej knižky “Spýtať sa vetra” (1985) fínskeho autora Nils-Aslak Valkeapää. Jej videoprojekcia na balónu reagovala na báseň s rovnomeným názvom a na výzvu odpovedá otázkou slovami básnika.

*„Spýtať sa vetra prečo fúka, prečo vtáky letia, prečo potok tečie,
prečo listy padajú zo stromov,
prečo leto, prečo čas temnoty“*

Nemecká sochárka a pedagogička SABINE POPP (1970), pôsobiaca v Bergen v Nórsku, tematizovala silu vetra, snímaného na Špicbergoch prostredníctvom video slučky “Byť hrdinom!” (Being Hero!, 7:47min, 2007/09) so zdôvodnením svojho zámeru: “Možnože ľudia budúcnosti pôjdu za polárny kruh, tak ako ľudia biblických čias išli do púšte za pravdou.” (preklad SP).

Živel **vody** tematizovaný ako vodná hladina je nosnou časťou práce od MIRY PODMANICKEJ (1981) rodáčky z Ružomberka, momentálne žijúcej v Bratislave. Inštalácia predkladala obraz mora z ľahčenej textilie, voľne sa vznášajúcej na rybárskych lankách. Osadenie v horizonte našich očí vytvára pomyselnú deliacu čiaru medzi svetom nad hladinou a pod povrchom, zároveň cítiť tajomnosť rozhrania týchto dvoch svetov.

Voda a zem sa spájajú v tvorbe dvoch autoriek, súputníčiek, ktorých aj osobné životné osudy sochárov a priateľiek vyúsťujú do viacerých spoluprác. EVA MASARYKOVÁ (1968), ktorá žije v Hamuliakove a pracuje v Bratislave a Trnave, reagovala na osobný zážitok spoločného dotyku s morom video inštaláciou „Chasing the Wildness“ (1'46", 2009). Divokosť vníma ako inštinktívnu stránku našej vlčej podstaty, ako synonymum pocitu slobody a nespútanej energie. Spoločný obraz hranice medzi morskou hladinou a brehom je aj motívom práce KARIN PATÚCOVEJ – LUNTEROVEJ (1971) z Bratislavy, nazvanej „Splynutie“ (2009). Fotopribeh spoločného behu zachytával moment, keď sa stráca človek v okolitom priestore, stráca sa „Ja“, je len dych, pravidelný tlkot srdca. Kinetické objekty - skladané ľudové sukne boli zavesené v priestore a vystužené konštrukciou. Na spodnom leme sukne fixované fotografie svojim roztočením splynuli do pohyblivého príbehu - nekonečného behu na hranici dvoch matérií - piesku a mora.

Posledným autorom, reagujúcim na priestor **krajiny**-púšte, je NOAH RISKIN (1963), ktorý žije a pracuje v Brooklyne, Massachusetts v USA. Vo svojej tvorbe sa realizuje ako multimedialny umelec, gymnasta, telo je jeho nástrojom, čo len potvrdzuje vo svojej práci pod názvom „Medzi pozemskými a nebeskými telami“ (2006). Fotografia zobrazuje telo umelca centrálné umiestnené na horizonte zalomenia púštnych dún, čím naznačuje svoje absolútne prepojenie s okolitou krajinou. Sám opätovne reflektuje jej motív v básňach venovaných téme divokosti „Wilderness I-V“ z roku 2009.

Toto písmo nie je o divokosti. Toto písmo nie je o prírode.

Je o zeleni zeme, o múdrosti neba a napätí medzi tým, krvavej červeni našej fyzikality, ktorá je viac metaforou než vecou. (preklad Broňa Wingell)

Na záver by som rada vyzdvihla potenciál samotnej témy, ktorý je možné vnímať aj prostredníctvom jednotlivých ukážok. Každý z prístupov prináša svojbytné zhostenie sa témy, je naznačením novej cesty ako tému uchopiť. Už v podtitule sa objavuje konkrétne jedna z foriem aplikácie: prostredníctvom krajiny. Overenie laborovaním v priestore krajiny k téme divokosti nám prinesú najbližšie ročníky realizovaných plenérov v rámci študijných plánov letného semestra. Načrtnutie témy momentálne prebieha v prípravnej fáze skúmania záujmu v okruhu študentov, poslucháčov Katedry výtvarnej výchovy PdF UK v Bratislave.

Obr. 8: Postrehy študentov 1. a 2. ročníka KVV PdF UK, ktorí slovné, kresbou spontánne reagovali na slovo, pojem divokosť.

Divokosť (work in process) zakončím slovami Rumiho o hľadani Boha. Hľadal ho márne na križi, navštívil hinduistický chrám aj pagodu. Boh tam nebol. Putoval na návršie Herátu a do nížin Kandaháru, ale nenašiel ho. Ani na mýtickej hore Kaf, dokonca ani v Mekke ho nenašiel. Nakoniec ho predsa objavil. "Pozrel som sa do svojho srdca. Tam vo vnútri, na jeho mieste, som ho uvidel. Nebol nikde inde."

Bibliografia

- Banská stanica: Wilderness [cit. 10. novembra 2022]. Dostupné z: http://www.banskastanica.sk/d/archive/wilderness_30.11.2010
- Bourriaud, N. 2004. *Postprodukce*. Tranzit: Praha, 2004. 106 s. ISBN: 80-903452-0-4.
- Geržová, J, et al. 1999. *Slovník svetového a slovenského výtvarného umenia druhej polovice 20. storočia*. Bratislava: Kruh súčasného umenia PROFIL, 1999. 320 s. ISBN 80-968283-0-4.
- Luhmann, N. 2006. *Sociální systémy: nárys obecné teorie*. Brno: CDK, 2006. 552 s. ISBN 8073251000.
- Maturana, H., *Autopoiesis 1.2*. www.iss.org [online]. [cit. 27. októbra 2022]. Untitled Document (archive.org) Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Autopoiesis>
- Rusinová, Z. 2006. *Autopoiesis*. Slovenská národná galéria: Bratislava, 2006. 216 s. ISBN: 80-8059-116-4.

Tichá, J. 1995. Bill Viola: Pohřebná tajemství. In *Ateliér*. Mánes, Praha. Label s.r.o., Kutná Hora, č. 19. 16 s. ISSN 1210-5236.

Zdroj obrázkov

- Chudá, M. 2014. *Výpovedná hodnota materiálu a skryté symboly v umení* (Diplomová práca). Bratislava: Univerzita Komenského, [s.n.].
- Nenčevová, L. 2014. *Telesnosť v sochárskej tvorbe* (Diplomová práca). Bratislava: Univerzita Komenského, [s.n.].
- Vigľašová, K. 2014. *Krajina priestor pre realizáciu myšlienky* (Diplomová práca). Bratislava: Univerzita Komenského, [s.n.].
- Bill Viola, "The Greeting" (1995) [online]. [cit. 10. novembra 2022].
Dostupné z: Bill Viola - The Greeting (1995) - YouTube

Mgr. art. Karin Patúcová, ArtD.

Katedra výtvarnej výchovy
Univerzita Komenského v Bratislave, Pedagogická fakulta
Račianska 59, 813 34 Bratislava
karin.patucova@fedu.uniba.sk